

Факултет Правни

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

Веће научних области правно-економских
наука

(Број захтева)

(Назив већа научне области коме се захтев
упућује)

(Датум)

ЗАХТЕВ

за давање сагласности на предлог теме докторске дисертације за кандидата на докторским студијама

Молимо да, сходно члану 47. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду ("Гласник Универзитета", број 162/11-пречишћени текст, 167/12, 172/13 и 178/14), дате сагласност на предлог теме докторске дисертације:

**„Међународноправно регулисање начела индивидуалне кривичне одговорности за тешка
кршења међународног хуманитарног права“**

(пун назив предложене теме докторске дисертације)

НАУЧНА ОБЛАСТ међународноправна

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

1. Име, име једног од родитеља и презиме кандидата:

Дејан (Милан) Миловановић

2. Претходно образовање (назив и седиште факултета, студијски програм):

Универзитет у Београду,
Правни факултет, мастер
академске студије

Универзитет у Београду,
Правни факултет, основне
студије

3. Година дипломирања:

Мастер академске
студије: 2012.
Основне студије: 2009.

4. Година уписа на докторске студије: 2014.

5. Назив студијског програма
докторских студија:

докторске академске студије права

ПОДАЦИ О КОМЕНТОРИМА:

Име и презиме: **др Бојан Милисављевић**

Звање: ванредни професор

Списак радова који квалификују ментора за вођење докторске дисертације:

1. „Улога обичаја у модерном међународном праву и значај за међународне интеграције Републике Србије“, *Српска политичка мисао*, број 4 из 2014, стр. 233-246;
2. „Држављанство у међународном праву са освртом на његову улогу код дипломатске заштите“, *Basic Concepts of Public International Law, Monism & Dualism*, Belgrade, 2013, стр. 206 – 218;
3. „Приписивост као услов одговорности државе у међународном праву“, *Анали Правног факултета Универзитета у Београду*, бр. 2, 2012, 185-207.
4. „Исцрпљење унутрашњих правних средстава као услов за примену дипломатске заштите у међународном праву, *Анали Правног факултета Универзитета у Београду*, број 1 из 2012, стр. 274 – 293.
5. „Депозитар код међународних уговора“, *Правни живот (часопис за правну теорију и праксу)*, 2012, стр. 303-317;
6. *Право грађанства Европске Уније и дипломатско и конзуларна заштита*, Европско законодавство, Институт за међународну политику и привреду, 2013, стр. 16-31;
7. „Приговори на једностране изјаве воље у међународном праву“, *Правни живот*, 2013, број 7 / 8, стр. 19 – 37;
8. „Србија пред Европским судом за људска права у случају „старе девизне штетње“, *Правни живот (часопис за правну теорију и праксу)*, 12/ 2013, том 4, стр. 239 - 250;
9. *Тумачење међународних уговора у раду Комисије за међународно право*, Удружење правника Србије, *Правни живот*, 2014, 159-169;
10. *Јавне набавке у процесу преговора Србије са Европском унијом*, Европско законодавство, коауторски рад са Сашом Варинцем, 2014, 51-67.

Име и презиме: **др Александар Гајић**

Звање: доцент

1. „Дужност оптуженог да сведочи у међународном кривичном правосуђу“, *Правни живот*, бр. 12/2015, стр. 65-87.
2. „Формални пијем на знање пресуђених чињница у међунароном кривичном правосуђу“, *Анали Правног факултета у Београду*, 2012/2, 292-326.
3. „Међународни кривични трибунал за бившу Југославију – из перспективе људских права“, *Анали Правног факултета Универзитета у Београду*, 2009, вол. 57, бр.4, стр.138-155
4. „Правни основ споразума о стабилизацији и придруживању између ЕУ и Косова* и позиција Републике Србије“, *Српска политичка мисао*, 4/2015
5. “International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia – Human Rights Perspective”, in *Human Rights Today – 60 Years of the Universal Declaration* (M. Jovanovic and I. Krstic eds.), Eleven International Publishing, 2010., pp. 121-136.
6. „Неколико напомена о односу права ЕУ и међународног јавног права“, зборник: *Развој правног система Србије и хармонизација са правом Европске уније*.
7. *Србија и Уједињене нације: Косовско питање и сарадња са Међунаодним кривичним трибуналом за бившу Југославију, Међународни проблеми*, 2015.

У случају менторства дисертације на докторским студијама у групацији техничко-технолошких, природно-математичких и медицинских наука ментор треба да има најмање три рада са SCI, SSCI, ANCI или SCIE листе, као и Math-Net.Ru листе.

У случају менторства дисертације на докторским студијама у групацији друштвено-хуманистичких наука ментор треба да има најмање три рада са релевантне листе научних часописа (Релевантна листа научних часописа обухвата SCI, SSCI, AHCI и SCIE листе, као и ERIH листу, листу часописа које је Министарство за науку класификовало као M24 и додатну листу часописа коју ће, на предлог универзитета, донети Национални савет за високо образовање. Посебно се вреднују и монографије које Министарство науке класификује као M11, M12, M13, M14, M41 и M51.)

Обавештавамо вас да је

Наставно-научно веће

(назив надлежног тела факултета)

на седници одржаној **27.3.2017. године** размотрило предложену тему и закључило да је тема подобна за израду докторске дисертације јер садржи оригиналну идеју и да је од значаја за развој науке, примену њених резултата, односно развој научне мисли уопште.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

- Прилог**
- 1. Предлог теме докторске дисертације са образложењем.**
 - 2. Акт надлежног тела факултета о подобности теме за израду докторске дисертације.**
 - 3. Електронска верзија.**

**Наставно-научном већу Правног факултета
Универзитета у Београду**

Одлуком Наставно-научног већа одређени смо да дамо мишљење о подобности теме докторске дисертације под називом **„МЕЂУНАРОДНОПРАВНО РЕГУЛИСАЊЕ НАЧЕЛА ИНДИВИДУАЛНЕ КРИВИЧНЕ ОДГОВОРНОСТИ ЗА ТЕШКА КРШЕЊА МЕЂУНАРОДНОГ ХУМАНИТАРНОГ ПРАВА“** кандидата **Дејана Миловановића** у саставу проф. др Миленко Крећа, редовни професор, проф. др Бојан Милисављевић, ванредни професор и доц. др Александар Гајић.

Комисија има задовољство да Наставно – научном већу Правног факултета Универзитета у Београду поднесе следећи

ИЗВЕШТАЈ

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији:

Дејан Миловановић рођен је 22.09.1983. године у Бору, где је завршио основну школу „Душан Радовић“ и гимназију „Бора Станковић“ (друштвено-језички смер). Правни факултет Универзитета у Београду, који је уписао школске 2002/03 године, завршио је са просечном оценом 9,45 (правосудни смер) и стекао је звање дипломирани правник.

У току студија похађао је студијске групе из грађанског и кривичног права. Такође је два пута похваљен за постигнут одличан успех у учењу и стицању знања, био је и стипендиста Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије и задужбине Миливоја Јовановића и Луке Ћеловића. Учествовао је на бројним семинарима и курсевима организованим на Правном факултету Универзитета у Београду.

Мастер академске студије које је уписао је 2009. године на Правном факултету Универзитета у Београду, завршио је са просечном оценом 9,25 и стекао је академски назив мастер из уже међународноправне научне области.

Школске 2014./2015. године уписао је докторске студије (међународнаправна научна област) на Правном факултету Универзитета у Београду. На првој години докторских студија положио је следеће испите: Методологија научноистраживачког рада и вештине, први усмени докторски испит, а који се састојао од предмета: Међународно јавно право, Међународна људска права, Право европских интеграција. На другој години докторских студија положио је други усмени докторски испит, а који се састојао из предмета: Међународно хуманитарни право и Право међународних организација.

Правосудни испит у Београду је положио 2013. године, а претходно радно искуство је стекао као адвокатски и судијски приправник.

Почев од 01.02.2015. године и надаље је у радном односу, као корисик почетне обуке у Правосудној академији у Београду. У току трајања обуке био је распоређен и радио је у одељењу за претходни поступак Првог основног суда у Београду, у Прекршајном суду у Београду, Вишем јавном тужилаштву у Београду, као и у кривичном и парничном одељењу Вишег суда у Београду.

Дејан Миловановић предао је рад у часопис **Страни правни живот** под називом *„Пристрасности као разлог за изузеће судија у поступку пред Међународним кривичним судом за бившу Југославију“*, који је прихваћен за објављивање у броју 1 из 2017. године, што је кандидат доказао прилагањем потврде.

Овај рад се бави анализом начела независности и непристрасности судија и могућност изузећа судија по основу пристрасности у поступку пред Међународним кривичним судом за бившу Југославију, са освртом на праксу. Посебно је, у том смислу указано, на право на правично суђење које представља основно људско право оптуженог, а како би се исто остварило оптужени има право да му буде суђено пред независним и непристрасним судом. Изузеће судије представља средство којим се спречава пристрасно одлучивање судије у конкретном предмету. У том погледу релевантни су конкретни разлози изузећа судија, као и степен осетљивости у односу на њих односно висина захтеваног прага изузећа, при чему се мора имати у виду и институционална независност суда, која је по природи ствари повезана са независношћу судије као појединца. Након наведене анализе оцењује се да ли се да ли је пракса изузећа у поступку пред МКТЈ у складу са прокламованим начелом независности и непристрасности, као и међународним стандардима који се желе постићи.

2. Предмет и циљ дисертације:

Предмет научног истраживања је међународно регулисање начела индивидуалне кривичне одговорности за тешка кршења међународног хуманитарног права.

Сваки правни поредак се заснива на основним, општим начелима која представљају оријентир и упутство за примену и правилно тумачење појединих правила и правних института и попуњавање правних празнина. Међународно кривично право представља неразвијену грану права која је у настајању, с тим што оснивање Међународног кривичног суда, чији је Статут ступио на снагу 1. јула 2002. године, представља велики напредак у том правцу.

Међународно кривично право представља део међународног јавног права, које је специфичан нормативни поредак, из чега проистиче да општа начела на којима се оно заснива, а која се у основи поклапају са начелима развијенијег националног кривичног права, имају одређене специфичне карактеристике.

Једно од фундаменталних начела на којима се заснива међународно кривично право представља начело индивидуалне и субјективне кривичне одговорности. Наведено начело представља општи принцип који је владајући у међународном кривичном праву и као такво је од посебне важности за ову грану права која је *in statu nascendi* и која није разрађена као национално кривично право, с обзиром да исто представља оријентир у примени правних института, такође омогућава систематско тумачење правних правила и од изузетне је важности за конзистентност међународног кривичног права као целине.

Проучавањем историјског контекста предметног начела и јуриспруденције *ad hoc* Трибунала за бившу Југославију и Руанду и Сталног Међународног кривичног суда, али и других савремених међународних судова и трибунала, као и међународноправних извора у вези начела индивидуалне субјективне одговорности, циљ дисертације представља свеобухватно изучавање садржине и критеријума одговорности у овој области, њиховог значења и домаћаја, као и прожимање и примену предметног начела на институте међународног кривичног права, са посебним критичким освртом у односу на примере у пракси и одређена решења у међународноправним изворима којима се излази из оквира начела индивидуалне субјективне одговорности, а у ком смислу се проблематизује сам предмет изучавања и указује на тенденције даљег развоја.

Значај научног истраживања предметног начела проистиче пре свега из значаја самог заштитног објекта међународног кривичног дела који представљају добра од интереса за целу међународну заједницу односно човечанство.

С обзиром да у овој материји постоје ванправни утицаји, правна анализа и обрада је неопходна, а такође омогућује прецизнију и исправнију примену института међународног кривичног права.

3. Опис садржаја (структуре по поглављима) дисертације:

I УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Прво поглавље рада представљају уводне напомене у вези рада које се односе на предмет рада, циљеве и методологију која ће бити употребљена. Полазна основа приликом проучавања правних института је одређивање циља и друштвене функције.

1. Предмет рада
2. Циљ научног истраживања
3. Методологија

II ОПШТА РАЗМАТРАЊА

Друго поглавље су општа разматрања која обухватају претходна питања неопходна за разумевање даље анализе овог правног питања, а тичу се појма и извора међународног кривичног права и међународног кривичног правосуђа, као и општих начела. Овде ће бити указано на различита схватања појма међународног кривичног права, док ће у погледу међународног правосуђа бити анализиран настанак, развој и савремено међународно кривично правосуђе. Одређивање међународног кривичног права обухвата у најширем смислу међународноправне аспекте кривичног права и кривичноправне аспекте међународног јавног права, као и супранационално кривично право које је у настајању (Зоран Стојановић), док се према уском одређењу схвата као кажњивост неког понашања које мора постојати независно од трансформације и преузимања бића кривичног дела у државни правни поредак (*Gerhard Werle*). Даље ће бити речи о основним начелима међународног кривичног права као нормативним оријентирима у овој материји, а то су

пре свега поред начела индивидуалне и субјективне одговорности, начело законитости и начело незастаревања, иако се подударају са начелима развијенијег унутрашњег кривичног права поседују одређене специфичности.

1. Међународно кривично право
2. Извори међународног кривичног права
3. Међународно кривично правосуђе
4. Начела међународног кривичног права

III ПОЈАМ, САДРЖИНА И КРИТЕРИЈУМИ ИНДИВИДУАЛНЕ КРИВИЧНЕ ОДГОВОРНОСТИ

У трећем поглављу разрађује се појам, садржина и критеријуми индивидуалне субјективне одговорности. Полази се од појма и дефиниција кривичне одговорности. Наведено начело подразумева да свако одговара само за своје поступке према којима има одређени психички однос и због којих му се може упутити друштвено-етички прекор, што искључује одговорност за поступке другог и одговорност без кривице односно да се нико не може сматрати одговорним за дело које није извршио, у чијем извршењу није на неки начин учествовао или у пропуштању које му се може приписати.

С обзиром да је предметно начело у међународном кривичном праву први пут формулисано од стране Нирнбершког трибунала, од значаја је анализа правне регулативе Статута Војних трибунала у Нирнбергу и Токију. Статут Међународног војног суда у Нирнбергу, усвојен је заједно са Лондонским споразумом, 8. августа 1945. године, од стране четири победничке силе у Другом светском рату и представља основу савременог међународног кривичног права. Принципи Нирнбершког статута примењени на суђењу за ратне злочине у Токију од стране Међународног војног трибунала за Далеки исток, као и у каснијим суђењима у окупационим зонама. Нирнбершки принципи су данас признати као обичајно право и представљају језгро материјалног међународног кривичног права. Основа за суђење за ратне злочине у Токију је била директива главног заповједника савезничких снага Дагласа Макартура, издата 19. јануара 1946. године, којом је трибунал формиран и установљен Статут Међународног војног суда за Далеки исток, а као модел је послужио Нирнбершки статут. Од важности је и Закон број 10, донет 20. децембра 1945.

године од стране савезничког Контролног савета, који је представљао правни основ за суђења у окупационим зонама.

Посебна пажња биће посвећена статутима *ad hoc* трибунала, Међународног резидуалног механизма за кривичне судове и Сталног међународног кривичног суда у које је овај општеприхваћени принцип уграђен, али и формулацији начела у пракси, са посебним освртом на одређене случајеве. У том смислу биће анализирана и регулатива и пракса интернационализованих судова, као што су Специјални суд за Сијера Леоне, Посебни трибунал за Либан и други судови хибридног карактера.

Окосницу рада представљају критеријуми индивидуалне субјективне одговорности који ће бити обрађени у другом поглављу трећег дела. У том смислу биће анализиран критеријум субјекта, из кога проистиче индивидуална одговорност, која је супротност колективне одговорности и подразумева да свако одговара за своје поступке односно означава забрану одговорности за поступке других лица, а затим и критеријум основа, из кога следи субјективна одговорност као супротност објективној, а која означава одговорност по основу кривице, подразумева да неко може одговарати за учињено дело само ако је крив и подразумева постојање субјективног односа према учињеном делу. Наведени критеријуми су различите природе, али у кривичном праву представљају једну целину. Објективна и колективна одговорност представљају негацију савременог кривичног права који се заснива на принципу кривице и који подразумева субјективну и објективну одговорност, међутим постоје и мишљења да и колективна одговорност има своје оправдање, чак и да је оправдана кривична одговорност државе.

Такође ће бити анализирано и начело законитости, са аспекта односа тог начела са начелом индивидуалне субјективне одговорности, из разлога што је исто неопходно за схватање домета и значаја начела које је предмет овог рада. Начело законитости је садржано у Универзалној декларацији о правима човека из 1984. године, усвојеној од стране Генералне скупштине УН и Европској конвенцији за заштиту људских права и основних слобода од 1950. године. Начело законитости има четири сегмента и то *nulla poena sine lege scripta*, *nulla poena sine lege praevia*, *nulla poena sine lege certa* и *nulla poena sine lege stricta*. Наведено начело поседује одређене специфичности у односу на исто начело које се примењује у оквирима националног кривичног права, а с обзиром на неразвијеност и недостатке међународног кривичног права. При томе треба поћи од

схватања овог начела односно доктрина материјалне правде и стриктне законитости, као и „Радбрухове формуле“. Сврха овог начела је указивање на то које понашање је дозвољено, а које забрањено, те спречавање арбитрерног поступање судова, што подразумева и што прецизније одређивање кривичноправних норми.

1. Кривична одговорност у међународном кривичном праву

1.1. Схватања и дефиниције

1.2. Настанак и еволуција

1.3. Правна регулатива

1.3.1. Статути Војних трибунала у Нирнбергу и Токију

1.3.2. Статути *ad hoc* трибунала које је основао Савет безбедности

1.3.3. Римски статут

1.3.4. Регулative међународних мешовитих - хибридних судова

2. Критеријуми одговорности

2.1. Критеријум субјекта – индивидуална одговорност

2.2. Критеријум основа – субјективна одговорност

3. Однос са начелом законитости

IV ОДГОВОРНОСТ ЗА МЕЂУНАРОДНА КРИВИЧНА ДЕЛА – ОПШТИ ДЕО

У четвртом поглављу биће анализиран општи део одговорности за међународна кривична дела, који се односи на опште елементе, као и облике одговорности. Да би дошло до настанка индивидуалне субјективне кривичне одговорности потребно је да поред понашања које је противно неком материјалном правилу међународног права, постоји и субјективни елемент. Тако да ће овде бити анализирани и поједини облици субјективног елемента, као и судско утврђивање субјективног елемента према околностима под којима је дело учињено.

Приликом одређивања општег појма међународног кривичног дела могући су различити приступи, с тим што је у теорији, али и у пракси, поготову два *ad hoc* трибунала основана од стране Савета безбедности доминантна англосаксонска концепција општег појма кривичног дела, која подразумева постојање два елемента објективни (*actus reus*) и субјективни (*mens rea*). У погледу субјективног елемента одн. кривице за одговорност је

потребно постојање умишља као јединог облика кривице и то директног, при чему се има у виду члан 30. Статута Међународног кривичног суда. Међутим у међународном кривичном праву постоје разни облици и нијансе *mens rea*, проблем представља и то што материјална правила о појединим кривичним делима често не предвиђају субјективне елементе забрањених радњи, као и да је тешко дефинисати општи појам разних врста *mens rea*. Посебна пажња биће посвећена нехату као степену кривице, који представља проблематичано питање када је реч о међународним кривичним делима, при чему се може поћи од Келсеновог става да „код нехата не постоји правно релевантан однос између психичког акта и друштвено штетног исхода“ Проблем представља и то што је случају командне одговорности субјективни елемент проширен и на несвесни нехат. Проф. Зоран Стојановић истиче да „из овог начела произлази и захтев да се [законским](#) описима кривичних дела обухвате само она понашања која је могуће да избећи, која се једном апстрактном учиниоцу нормалних, просечних способности објективно могу урачунати, која са аспекта општих људских способности дозвољавају управљање узрочним током.“

Такође је бити анализирани облици и модалитети понашања које повлачи кривичну одговорност. Поред извршилаштва биће анализирано и саучесништво и његови облици, с обзиром на значај овог института у међународном кривичном праву, јер кривична дела обично врше два или више лица, при том треба имати у виду одредбе два трибунала Савета безбедности, којима се предвиђају радње саучесништва и изједначавају са радњом извршења, као и одредбу члана 25. става 3. Римског статут, која такође предвиђа облике извршилаштва и саучесништва. Такође ће бити анализирани и остали општи институти међународног кривичног права од значаја за конкретну примену начела индивидуалне кривичне одговорности као што су покушај, добровољни одустанак и стицај.

Посебан осврт у анализирању биће посвећен заједничком злочиначком подухвату (*criminal joint enterprise*) и командној одговорности. Командна одговорност је неспорна када је реч о кривичној одговорности војних или других старешина у улози наредбодавца, с обзиром да се наредбодавац сматра извршиоцем кривичног дела, а што је у складу са начелом индивидуалне субјективне одговорности. Међутим, случај генерала Јамашите из Другог светског рата који је на суђењу пред америчком Војном комисијом 1945. године проглашен одговорним и осуђен на смртну казну, иако није имао ефективну контролу над

трупима којима је био претпостављени, због чега није могао да спречи кривична дела која су неки од припадника трупа извршили на филипинском острву Лузон, поготово имајући у виду да је командовање, контрола и комуникације наведеног генерала онемогућено од стране непријатељске стране у сукобу, представља прецедент у погледу командне одговорности и исти се није употребљавао све до почетка рада *ad hoc* трибунала. Разлози увођења овог вида командне одговорности налазе се у тешком доказивању да је надређени наредио извршење кривичног дела. Командна одговорност је уведена у Допунски протокол I уз Женевске конвенције 1977. године (чл. 86. ст. 2), који се односи на ратне злочине, и то на двосмислен начин, тако да постоји основ за различита тумачења исте, што може произвести питање да ли је таква регулатива у складу са наведеним општим начелом. У погледу геноцида Конвенција о спречавању и кажњавању злочина геноцида не предвиђа такву врсту одговорности, нити је то установљено судском праксом или обичајним међународним правом.

Одредбе Статута два трибунала Савета безбедности предвиђај и командну одговорност тако што је проширују и на геноцид, те да се поред војних команданата односи и на цивилне претпостављене (политичаре и сл.), као и на *de facto* претпостављене, а не само *de iure*. Кривична одговорност претпостављеног постоји у случају да је дело учињено од стране потчињеног, ако је знао или имао разлога да зна да ће потчињени извршити кривично дело или да га је извршио, а претпостављени је пропустио неопходне или разумне мере да спречи извршење таквог дела или да казни извршиоце. Такође је задржан и део наведене одговорности када се изједначава командант са извршиоцем и онда када није знао да трупе под његовом командом врше кривично дело или се спремају да га изврше, као и онда када не предузме потребне мере да се извршиоци казне, одн. пропусти да дело пријави надлежним властима, што значи да командант одговара за несвесни нехат за умишљајна кривична дела, с тим што се за цивилне претпостављене захтевају строжи услови одн. најмањи степен нехата у односу на дело потчињеног. Даље за једно исто кривично дело може одговарати и више претпостављених у тзв. ланцу командовања.

Такође ће бити обрађена доктрина заједничког злочиначког подухвата. Наиме постоје три категорије доктрине удруженог злочиначког подухвата, од којих је споран трећи облик који се односи на ситуације када један од извршилаца учини радњу која није

предвиђена заједничким планом, која излази из оквира заједничког циља, али представља природну и предвидиву последицу спровођења заједничког циља, одн. ако је било предвидиво да је неко од чланова групе могао извршити такво кривично дело и ако је то лице својевољно прихватило ту могућност (*dolus eventualis*), из чега проистиче да у том случају лице може бити оглашено кривим, а да при том није наредило, нити учествовало у извршењу дела на било који начин, чак и уколико није био свестан да се злочин догодио. Ради се о конструкцији у пракси Трибунала, у случају Тадић, иако га сам Статут не предвиђа као радњу извршења нити самостално дело. Може се рећи да идејну основу представљају појмови „злочиначке организације“ и „злочиначке завере“ предвиђени Статутом Војног трибунала у Нирнбергу, док би се конкретан разлог увођења овог облика одговорности могао пронаћи у самој политици тужилаштва у циљу осуде свих *high-level* оптужених.

Очигледно је да овај облик одговорности које примењује Међународни кривични трибунал за бившу Југославију није у складу са начелима међународног права. Карактеристично је то да се у пракси примењује веома низак стандард *mens rea*, контекстуалним тумачењем, дакле без изричите одредбе Статута.

У том смислу се може говорити о изузецима од начела индивидуалне одговорности када су у питању заједнички злочиначки план (*common criminal plan*) и командна одговорност.

1. Општи појам међународног кривичног дела

1.1. Actus reus – објективни елементи кривичног дела

1.2. Mens rea – субјективни елемент кривичног дела

1.2.1. Општи појам

1.2.2. Облици - категорије

1.2.3. Умишљај (*dolus*)

1.2.4. Улога сазнања (*knowledge*) у умишљају

1.2.5. Посебни умишљај (*dolus specilalis*)

1.2.6. Евентуални умишљај (*dolus eventualis*)

1.2.7. Свесни и несвесни нехат

1.3. Субјективни елементи међународних кривичних дела у Статуу МКС-а

- 1.4. Судско утврђивање субјективног елемента у пракси
2. Облици инкриминисаног (криминалног) понашања
 - 2.1. Извршилаштво - непосредно и посредно, саизвршилаштво
 - 2.2. Саучесништво
 - 2.3. Наређење
 - 2.4. Подстрекавање
 - 2.5. Помагање
 - 2.6. Планирање
 - 2.7. Подстрекавање на геноцид (пракса МКТР)
 - 2.8. Завера да се изврши геноцид
 - 2.6. Покушај и добровољни одустанак
 - 2.7. Стицај
3. Заједнички злочиначки подухват (joint criminal venture)
 - 3.1. Одговорност за све радње које произилазе из злочиначког плана
 - 3.2. Помагање и подстрекавање
 - 3.3. Одговорност за предвидљиве злочине осталих учесника
4. Командна одговорност
 - 4.1. Појам и генеза
 - 4.2. Правила која налажу обавезу чињења
 - 4.3. Mens rea
 - 4.4. Одговорност претпостављеног (општи услови и субјективни елементи)

V ОДГОВОРНОСТ ЗА ПОЈЕДИНА КРИВИЧНА ДЕЛА

У петом поглављу анализира се одговорност за конкретна међународна кривична дела, као и њихови посебни елементи, *actus reus i mens rea*, који су потребни да се остваре да би дошло до конкретне одговорности појединца. Посебно ће се обратити пажња на намеру код кривичног дела геноцида, из разлога комплексности исте. У контексту начела индивидуалне субјективне кривичне одговорности биће обрађена поједина кривична дела у ужем смислу, али такође ће бити речи и о схватању међународних кривичних дела у ширем смислу, што зависи од критеријума сврставања. Међународна кривична дела у

ужем смислу су геноцид, ратни злочини, злочини против човечности и злочини против мира (агресија), те ће иста бити обрађена у потпоглављима.

3.1. Међународна кривична дела у ужем и ширем смислу

3.2. Геноцид

3.3. Ратни злочини

3.4. Злочини против човечности

3.5. Злочини против мира (агресија)

3.6. Остала међународна кривична дела

3.6.1. Недозвољена трговина дрогама,

3.6.2. Тероризам

3.6.3. Оштећење животне околине

3.6.4. Плаћеништво

VI ОСНОВИ ИСКЉУЧЕЊА ОДГОВОРНОСТИ

Шесто поглавље односи се на основе искључења међународне кривичне одговорности. У нашем домаћем кривичном праву, као и унутрашњем кривичном праву других земаља, употребљава се терминолошка одредница “основи искључења кривичног дела“, те се прави разлика између основа који искључују противправност, кривицу или су основ за ослобођење од казне.

Термин кривична одговорност (*criminal responsability*) у међународном кривичном праву, па и Статуту Међународног кривичног суда, се схвата у ширем смислу, као скуп свих услова неопходних за примену казне, те као што је речено потребно је постојање субјективног елемента (*mens rea*) и објективних елемената (*actus reus*) кривичног дела. Па се тако и нужна одбрана сматра основом искључења кривичне одговорности, а не противправности. Део аутора у међународном кривичном праву говори у том смислу о основама за одбрану (*defences*), под утицајем англосаксонског права Специфични основи који се у делу доктрине спомињу су репресалије и тзв. хуманитарна интервенција. Члан 31 Римског статута предвиђа неурачунљивост, *actiones liberae in causa*, нужну одбрану, крајњу нужду и принуду, а такође садржи и одредбе о стварној и правној заблуди, као и о наређењу претпостављеног. С обзиром да не предвиђа санкције које се примењују према

лицима која су учинила кривично дело у објективном смислу, а нису кривично одговорна, практичан значај у погледу тога који је елемент у појму кривичног дела искључен скоро и да не постоји. У том смислу ће бити анализирани у потпоглављима неурачунљивост, стање опијености и институт *actiones liberae in causa*, узраст, нужна одбрана, крајња нужда и принуда, стварна и правна заблуда и наређење претпостављеног. Циљ овог поглавља је да се обради наведена материја која је тек у настајању и којој није посвећена пажња у међународном кривичном праву и пракси међународних кривичних судова и трибунала.

1. Схватање кривичне одговорности у ширем смислу
2. Основи за одбрану (defences);
3. Римски статут – објективно-субјективни појам одговорности
4. Неурачунљивост - *душевна болест или душевна поремећеност*,
5. Стање опијености, интоксикација – институт *actiones liberae in causa*
6. Узраст
7. Нужна одбрана
8. Крајња нужда и принуда
9. Стварна и правна заблуда
10. Наређење претпостављеног

VII ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Седмо поглавље представљају закључна разматрања у вези предмета дисертације, која обухватају резиме свих поглавља и закључака који представљају потврђивање постављених хипотеза, као и *de lege ferenda* предложена решења.

4. Основне хипотезе од којих ће се полазити у истраживању:

1. Начело индивидуалне кривичне одговорности је владајуће опште начело на коме се заснива међународно кривично право.

Наведено начело представља основни постулат који је владајући у међународном кривичном праву и као такво је од посебне важности за ову грану права која је *in statu*

nascendi и којој недостаје разрађеност као што је случај са националним кривичним правом, с обзиром да исто представља општи оријентир у примени правних института међународног кривичног права.

2. Критеријуме индивидуалне кривичне одговорности представљају критеријум субјекта који подразумева да свако одговара за своје поступке и одређује забрану одговорности за поступке других лица и критеријум основа, који подразумева постојање субјективног односа према учињеном делу. Наведени критеријуми представљају једну целину, иако су различите природе.

Објективна и колективна одговорност представљају негацију савременог кривичног права који се заснива на принципу кривице и који подразумева субјективну и индивидуалну одговорност.

3. Да би дошло до настанка индивидуалне кривичне одговорности потребно је да постоји понашање које је противно неком материјалном правилу међународног права, али и субјективни елемент односно потребно је да су испуњени како општи, тако и посебни елементи међународног кривичног дела. У том смислу релевантна је концепција општег појма кривичног дела, постојање објективног (actus reus) и субјективног елемента (mens rea), али је неопходно да буду испуњени и сви потребни елементи конкретног међународног кривичног дела, како његових објективних, тако и субјективних обележја, како би дошло до конкретне одговорности за међународно кривично дело.

4. Постојећа правна регулатива облика кривичне одговорности у међународном кривичном праву је неразвијена и још увек in statu nascendi.

Као извршиоци међународних кривичних дела углавном се јављају више лице, која при том делују кроз шире организационе структуре, као што је држава, те је од значаја да иста материја у овом делу буде подробније регулисана, поготову саучесништво.

5. Правно регулисање правних института међународног кривичног права и њихова примена у контексту начела индивидуалне субјективне одговорности није

адекватна. Одредбе Статута два трибунала Савета безбедности, које предвиђају командну одговорност, релативизују начело индивидуалне субјективне одговорности.

Случај генерала Јамашите на суђењу пред америчком Војном комисијом 1945. године у коме је проглашен одговорним, иако није имао ефективну контролу над трупама којима је био претпостављени, због чега није могао да спречи кривична дела која су неки од припадника трупа извршили представља прецедент у погледу командне одговорности. Одредбама наведених Статута задржан је и део командне одговорности којим се изједначава командант са извршиоцем и онда када није знао да трупе под његовом командом врше кривично дело или се спремају да га изврше, као и онда када не предузме потребне мере да се извршиоци казне, одн. када пропусти да дело пријави надлежним властима, што значи да командант одговара за несвесни нехат за умишљајна кривична дела. Из чега проистиче да постоји несклад са предметним начелом.

6. Пракса два ad hoc трибунала Савета безбедности није у потпуности у складу са критеријумима начела индивидуалне кривичне одговорности. У том смислу је споран трећи облик заједничког злочиначког подухвата који примењује Међународни кривични трибунал за бившу Југославију.

У пракси Трибунала приликом утврђивања личне одговорности се примењује веома низак стандард *mens rea* и то без изричите одредбе, контекстуалним тумачењем.

Наведени облик се односи на ситуације када један од извршилаца учини радњу која није предвиђена заједничким планом, која излази из оквира заједничког циља, али представља природну и предвидиву последицу спровођења заједничког циља. На основу чега одређено лице може бити оглашено кривим, а да при том није наредило, нити учествовало у извршењу дела на било који начин, па и ако није било свесно да се злочин догодио. У том смислу је индикативан случај Тадић, док би идејну основу представљали појмови „злочиначке организације“ и „злочиначке завере“ предвиђени Статутом Војног трибунала у Нирнбергу. Конкретан разлози релативизације начела могу се наћи у ванправним утицајима, а све у циљу осуде свих *high-level* оптужених.

7. Стандарт субјективног елемента (mens rea) потребан за личну одговорност појединца мора бити висок. У том смислу треба захтевати по правилу постојање умишљаја, с обзиром да је у том случају степен интензитета свести и воље висок, с тим што у одређеним случајевима и други облици mens rea могу довести до индивидуалне одговорности, при чему су релевантна материјална правила о појединим кривичним делима.

У међународном кривичном праву постоје разни облици и нијансе mens rea, проблем представља и то што материјална правила о појединим кривичним делима често не предвиђају субјективне елементе забрањених радњи, као и да је тешко дефинисати општи појам разних врста mens rea. У погледу захтеваног облика кривице Римски статут предвиђа директни умишљај, у контексту ужег схватања, под условом да није другачије предвиђено, мада би требало прихватити потенцијално и евентуални умишљај, који је такође оправдан у неким случајевима, у складу европским континенталним правом. Међутим, Римски статут у случају командне одговорности као субјективни елемент предвиђа и несвесни нехат, чиме долази до контрадикторност са предметним начелом.

8. У циљу доследног спровођења начела индивидуалне кривичне одговорности неопходно је детаљно регулисати и кодификовати све релевантне правне институте који се односе на кривичну одговорност појединца у међународном кривичном праву и доследно их спроводити у пракси, чиме би се ванправни и политички утицаји елиминисали. Такође описима кривичних дела треба обухватити понашања која су подобна да представљају основ индивидуалне субјективне одговорности.

При чему се мора имати у виду значај и тежина међународних кривичних дела, као и њихов заштитни објект који представљају добра и вредности од интереса за међународну заједницу и човечанство.

5. Методе које ће се у истраживању применити:

1. Историјскоправни метод

У предметном истраживању, историјско правни метод ће се користити у делу општих разматрања међународног кривичног права, међународног кривичног правосуђа,

као и у делу који ће се односити на настанак и еволуцију одговорности у међународном кривичном праву. Коришћењем овог метода истраживаће се и генеза правне регулативе начела индивидуалне субјективне одговорности и осталих правних института међународног кривичног права који су у том погледу релевантни. С обзиром да се рад бави пре свега изучавањем позитивноправних аспеката предметног начела, исти неће бити коришћен као примаран.

2. Упоредноправни метод

Упоредноправни метод је веома битан за изучавање теме која је предложена, те ће из тог разлога бити коришћен у целокупном раду. Компаративна анализа обухвата приказ регулисања предметног начела релевантних правних института у међународним оквирима, пре свега у статутима међународних кривичних судова и трибунала и интернационализованим, мешовитим међународним судовима, као и релевантних материјалних норми које се налазе у међународним конвенцијама, накнадним уговорима и протоколима, међународном обичајном праву, а које одређују понашање и одговорност појединаца и које су од значаја за утврђивање кривичне одговорности. При томе ће се узети у обзир специфичност међународног кривичног права, уз приказ решења која постоје у националним кривичним порецима европско континенталног и англосаксонског правног система. У том смислу ће се у истраживању указати на сличности и разлике наведених правних решења.

3. Догматски метод

Догматски метод ће се користити, а у вези са упоредноправним методом, у анализи правних решења у вези са правним институтима који се тичу начела индивидуалне субјективне одговорности, како би се утврдио њихово тачно значење.

4. Нормативни метод

Наведени метод ће бити коришћен као примарни, имајући у виду да сећиме приступа праву као јединственом нормативном систему који има друштвену функцију. Овим методом се тежи откривању садржине и примене правних института, као и самих случајева у пракси међународних кривичних судова и трибунала. Овај метод је такође

битан и за истраживање елемената који су потребни за индивидуалну субјективну кривичну одговорност, као и формулисање и конципирање *de lege ferenda* решења.

5. Мултидисциплинарни метод

Овај неправни метод истраживања је битан за предметно изучавање имајући у виду да предмет овог рада има шири друштвени значај. Биће коришћен у циљу сагледавања разних утицаја и интереса који се одражавају на правну регулативу предметних института и примену истих од стране међународних судова, имајући у виду специфичности међународног правног поретка и његових актера. Овај метод је из наведених разлога значајан за утврђивање индивидуалне субјективне одговорности појединаца у међународном праву, као и елемената који су неопходни да би до ње дошло.

6. Социолошки метод

Социолошки метод ће бити коришћен, с обзиром на социјалну димензију индивидуалне субјективне одговорности у међународном кривичном праву. Овај метод ће бити примењен у проучавању појединих конкретних решења на друштво уопште и њихову улогу у међународној заједници, као и у анализи решења у институтима различитих правних система.

7. Аксиолошки метод

Вредносни став и оцењивање оправданости савремених института међународног кривичног права који ће бити предмет истраживања, као и тенденције даљег развија ће бити приказани у контексту правилима аксиолошког метода. Конкретна правна решења биће разматрана у контексту различитих заузетих ставова.

8. Очекивани резултати и научни допринос:

Очекује се да ће предметна дисертација дати научни допринос међународном кривичном праву, међународном кривичном процесном праву, и људским правима, као деловима међународног јавног права, али и кривичном праву, у зависности од конкретних аспекта предмета рада. С обзиром на хипотезе и предложену структуру дисертације, овај рад има циљ да пружи допринос разумевању и изналажењу решења за бројне дилеме које

се тичу начела индивидуалне субјективне одговорности у међународном кривичном праву и његову примену у праксу, као и утврђивању наведене одговорности *in concreto*.

Истраживање треба да потврди недостатке постојеће међународне правне регулативе кроз упоредноправни приказ решења и мањкавости истих. Нарочити проблем представљају одређене правне конструкције у пракси *ad hoc* трибунала Савета безбедности, настале екстензивним, контекстуалним тумачењем, а које нису изричито предвиђене њиховим статутима и за које се може рећи да излазе из оквира предметног начела.

Значај предметног истраживања произилази из важности предмета рада који представља начело индивидуалне субјективне одговорности, које је основни постулат међународног кривичног права. Значај његове доследне примене проистиче из тежине међународних кривичних дела и значаја самог заштитног објекта, а то су добра и вредности која су од интереса за целокупну међународну заједницу одн. човечанство. Посебно је значајна анализа правних института и решења на које се предметно начело односи, а који нису довољно разрађени, с обзиром да је међународно кривично право грана права која је у настајању. предметног начела

На основу спроведеног истраживања очекује се да ће се доћи до сазнања који ће бити основа за остала истраживања и анализе у овој области. Применом наведених метода истраживања предмета рад очекује се потпуније објашњење истог. Спроведеном анализом извршиће се провера наведених хипотеза, при чему ће се одговори на постављена питања омогућиће систематичан преглед предметног начела и других института повезаних са њим. Међународни значај ће се огледати у указивању на релативизирање овог начела у међународним правним оквирима и одступању од његових критеријума у пракси два *ad hoc* трибунала Савета безбедности, пре свега кроз правне конструкције, какве су неки од облика заједничког злочиначког подухата, али и постављање ниских стандарда у погледу *mens rea*. Критика праксе наведених трибунала у том погледу је значајна у смислу указивања на негативне примере у пракси, с обзиром да одлуке истих трибунала немају снагу прецедента, али могу да имају одређено уверавајуће дејство на остале међународне кривичне судове и трибунале, те тако могу одиграти значајну улогу у даљем развоју ове гране права, зато је неопходно проверити да ли исте одсликавају предметно начело. Предлагањем конкретних решења и доследном применом истих у пракси, циљ представља

враћање у оквиру основног постулата савременог међународног кривичног права односно начела индивидуалне субјективне одговорности, а које је брана колективној и објективној одговорности, као реликтима прошлости.

Закључак:

Комисија сматра, на основу изнетих података, да се предложена тема докторске дисертације кандидата **Дејана Миловановића**, под називом **„МЕЂУНАРОДНОПРАВНО РЕГУЛИСАЊЕ НАЧЕЛА ИНДИВИДУАЛНЕ КРИВИЧНЕ ОДГОВОРНОСТИ ЗА ТЕШКА КРШЕЊА МЕЂУНАРОДНОГ ХУМАНИТАРНОГ ПРАВА“** може прихвати јер и кандидат и тема испуњавају стандарде које је предложило Веће научних области правно – економских наука Универзитета у Београду. Отуда Комисија предлаже Наставно – научном већу Правног факултета Универзитета у Београду да прихвати тему докторске дисертације **„МЕЂУНАРОДНОПРАВНО РЕГУЛИСАЊЕ НАЧЕЛА ИНДИВИДУАЛНЕ КРИВИЧНЕ ОДГОВОРНОСТИ ЗА ТЕШКА КРШЕЊА МЕЂУНАРОДНОГ ХУМАНИТАРНОГ ПРАВА“** кандидата Дејана Миловановића и одобри рад на њој. Истовремено комисија предлаже да коментори при изради докторске дисертације буду проф. др Бојан Милисављевић и доц. др Александар Гајић.

У Београду,

14. март 2017. године

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ:

проф. др Миленко Крећа
редовни професор

др Бојан Милисављевић
ванредни професор

др Александар Гајић
доцент

Литература коришћена у досадашњем раду на изради дисертације
(Прелиминарна литература)

1. Крећа, Миленко, *Међународно јавно право*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд 2014.
2. Крећа, Миленко, Аврамов, Смиља, *Међународно јавно право*, Савремена администрација, Београд 2003.
3. Стојановић, Зоран, *Међународно кривично право*, Правна књига, Београд 2012.
4. Стојановић, Зоран, *Кривично право – општи део*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд 2015.
5. Пауновић, Милан, Кривокапић, Борис, Крстић, Ивана, *Међународна људска права*, Правни факултет Универзитета у Београду, 2015.
6. Јовашевић, Драган, *Међународно кривично право*. Ниш: Центар за публикације, 2011.
7. Јовашевић, Драган, *Међународна кривична дела – одговорност и кажњивост*. Ниш: Центар за публикације, 2010.
8. [Золо](#), Данило, *Ко каже хуманост - рат, право и глобални поредак*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд 2012.
9. Cassese, Antonio, *International criminal law*, Oxford University Press, 2003.
10. Kelsen, Hans, *The Law of the UN-a Critical Analysis of its Fundamental Problems* 1951.
11. Brownlie, Ian, *Principles of Public International Law*, Oxford University Press, Fifth Edition 2002.
- Evans, D. Malcom, *International Law*, Oxford University Press, 2014.
12. Akehurst, Michael, *A Modern Introduction to Internacionale Law*, Fifth edition, Georg Allen and UNWIN, London 1984
13. Cryer, Robert, Friman, Hakan, Robinson, Darryl and Wilmshurst, Elizabeth, *An Introduction to International Criminal Law and Procedure*, Cambridge University Press, 2008
14. Bantekas, Ilias and Nash, Susan, *International Criminal Law*, Routledge-Cavendish, 2007.
15. [William A. Schabas](#), *The International Criminal Court: A Commentary on the Rome Statute (Oxford Commentaries on International Law)*, 2010.
16. Bonafe, I Beatrice, *The Relationship Between State and Individual Responsibility for International Crimes*, Martinus Nijhoff Publishers 2009.

17. Damgaard, Ciara, *Individual Criminal Responsibility for Core International Crimes: Selected Pertinent Issues*, Springer 2008.
18. Darcy, Shane, *Collective Responsibility and Accountability under International Law*, Transnational Publishers, Inc. 2007.
19. Broomhall, B. *International justice and the international criminal court: between sovereignty and the rule of law*, Oxford university press, 2004.
20. Werle, Gerhard, Jeßberger, Florian, *Principles of International Criminal Law*, Third Edition, Oxford University Press, 2014.
21. Шкулић, Милан, *Међународни кривични суд - надлежност и поступак*, Досије: Правни факултет Универзитета у Београду, Београд 2005.
22. Гајић, Александар, *Међународни кривични суд за бившу Југославију – из перспективе људских права*, *Анали Правног факултета у Београду*, година LVII, 4/2009.
23. Гајић, Александар, *Формални пријем на знање пресуђених чињеница у међународном кривичном правосудју*, *Анали Правног факултета у Београду*, година LX, 2/2012.
24. Шкулић, Милан, *Један поглед на Хашки трибунал и његово место у историји*, *Хашки трибунал између политике и права*, Институт за упоредно право, 2013.
25. Шкулић, Милан *Начело законитости у кривичном праву*, *Анали Правног факултета Универзитета у Београд*, број 1/2010, Београд, 2010.
26. Јовашевић, Драган, *Међународна кривична дела*, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, 2013, 201-218.
27. Јовашевић, Драган, *НАСЛЕЂЕ НИРНБЕРШКОГ СУДА*, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, 2015, 73-91.
28. Јовашевић, Драган, *МЕЂУНАРОДНО КРИВИЧНО ПРАВОСУЂЕ – између права, правде, помирења и права жртава*, *МП 4*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2011, 536-566.
29. Јовашевић, Драган, *Злочини против човечности у међународном и кривичном праву Републике Србије*, *Војно дело*, пролеће/2013, 115-132.
30. Јовашевић, Драган, *КРИВИЧНО ДЕЛО АГРЕСИЈЕ У МЕЂУНАРОДНОМ И КРИВИЧНОМ ПРАВУ СРБИЈЕ*, *Војно дело*, 1/2015, 107-122.
31. Јовашевић, Драган, *Кршење правила међународно хуманитарног права и систем кривичних санкција*, *МП 3*, 2013, 315–340.

32. Јовашевић, Драган, Појам, елементи и карактеристике међународног кривичног дела, *Страни правни живот* 1-2/2005, стр. 277-297;
33. Јовашевић, Д., Митровић, Љ. Међународна кривична дјела према Статуту хашког трибунала и Римском статуту, *Анали Правног факултета Универзитета у Зеници*. 2012, 137-142.
34. Јовашевић, Драган, ОДГОВОРНОСТ И КАЖЊИВОСТ ЗА ЗЛОЧИН ГЕНОЦИДА, Зборник радова Правног факултета у Нишу, 2015, 391-408.
35. Симовић, Миодраг, МЕЂУНАРОДНО КРИВИЧНО ПРАВОСУЂЕ: НАСТАНАК И ИСТОРИЈСКА ЕВОЛУЦИЈА, *Годишњак Правног факултета Универзитета у Бањој Луци*, 79-99.
36. Златарић, Б. Хашка конвенција из 1907. године и индивидуална кривична одговорност за ратне злочине, *Југословенска ревија за међународно право*, Београд, 1958.
37. Damaška, M. Pravi ciljevi međunarodnog kaznenog pravosuđa. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*. Zagreb 2008, 13-33.
38. Eser, Albin, Na putu ka međunarodnom kaznenom sudu, nastanak i temeljne crte Rimskog statuta. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*. Zagreb 2003, 133-163.
39. Новаковић, Марко, МЕЂУНАРОДНИ КРИВИЧНИ СУД ЗА БИВШУ ЈУГОСЛАВИЈУ – СЛУЧАЈ ГОТОВИНА, *Хашки трибунал између политике и права*, Институт за упоредно право, 2013.
40. Кривокапић, Борис, Нешто другачији поглед на међународне кривичне судове, *Хашки трибунал између политике и права*, Институт за упоредно право, 2013.
41. Крпач, Davor, Међународни казни судови, *Rad Hrvat. akad. znan. umjet. Razred druš. znan.*, 2011, 165-232.
42. Векарић, Бруно, *Специфичност третмана ратних злочина у међународном и националном кривичном праву*, докторска дисертација, Београд, 2016.
43. Ђорђевић, Горан, Одговорност за међународна кривична дела, докторска дисертација, Ниш, 2014.
44. Милошевић М. Младен, Одговорност правних лица за кривична дела, докторска дисертација, Београд, 2012.
45. Cassese, Antonio, „Opinion: The International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia and Human Rights“, *European Human Rights Law Review* 2/1997

46. G. McIntyre, „Equality of Arms – Defending Human Rights in the Jurisprudence of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia“, *Leiden Journal of International Law* 2/2003,
47. R. May, M. Wierda, „Trends in International Criminal Evidence: Nuremberg, Tokyo, the Hague and Arusha“, *Columbia Journal of Transnational Law* 3/1999.
48. A Survey, Abtahi, Hiran, Ogwuma, Odo and Young, Rebecca, The Composition of Judicial Benches, Disqualification and Excusal of Judges at the International Criminal Court, *CASES BEFORE INTERNATIONAL COURTS AND TRIBUNALS*, 2013.
49. Luban David: Fairness to Rightness: Jurisdiction, Legality, and the Legitimacy of International Criminal Law, pp. 569-588, in: Besson Samantha, Tasioulas John: *The Philosophy of International Law*, Oxford, 2010;
50. Аврамов Смиља: Међународно кривично право и Повеља УН, *Анали Правног факултета у Београду* 5/1994, стр. 479-497;
51. Bassiouni Cherif: Introduction to International Criminal Law, Transnational Publisher Inc., Ardsley, New York 2003;
52. Bassiouni Cherif: Perspectives on International Criminal Justice, *Virginia Journal of International Law* 2/2010,
53. Duff Antony: Authority and Responsibility in International Criminal Law, pp. 589-604, in: Besson Samantha, Tasioulas John: *The Philosophy of International Law*, Oxford 2010; Wiley-Blackwell 2010;
54. Kittichaisaree Kriangsak: International Criminal Law, Oxford University Press, 2001;
55. Кривокапић, Борис, Међународни кривични трибунали за бившу Југославију и Руанду – *pro et contra*, *Страни правни живот*, 1-3/1996, 43-55;
56. Кривокапић Б.: Међународни кривични трибунал за Руанду, *Југословенска ревија за међународно право*, 1/1997, 73-89.
57. Кривокапић, Борис, Ратни злочини извршени од стране НАТО-а током агресије на Југославију, *Страни правни живот* 1-3/2000, 5-33.
- Кривокапић, Борис, Међународно право – корени, развој, перспективе, Београд 2006;
58. Кривокапић, Борис, Развој међународног кривичног судства, *Страни правни живот* 1-2/2007, 39-61.

59. Кривокапић, Борис, Обичајна правна правила у међународном праву, *Мегатренд ревија* – *Мегатренд Ревиев* 3/2012, 35-81.
60. Мерон, Теодор, Међународно право човечности потиче из давнина, *Samizdat B92 - Beograd*, Београд 2004;
61. Ристивојевић, Бранислав, Развој међународног кривичног права, *Правни живот* 9/2008, 667-681;
60. Schwarzenberger Georg: *International Law as Applied by Courts and Tribunals*, London 1968;
62. Стојановић, Зоран, Међународни кривични суд: сукоб права и политике, *Југословенска ревија за криминологију и кривично право* 1/1997, 23-28;
63. The International Criminal Court, Amnesty International 1997, AI Index: IOR 40/01/97;
64. Ћирић, Јован, *Објективна одговорност у кривичном праву*, Институт за упоредно право, Београд 2008.
65. Деган, В.Ђ., Павишић, Б. и Беширевић, В., *Међународно и транснационално кривично право*, Правни факултет Универзитета Унион, Службени гласник, Београд 2011.
66. Димитријевић, В., Хаци-Видановић, В., Јовановић, И., Марковић, Ж., Милановић, М., *Хашке недоумице - Познато и непознато о Међународном кривичном трибуналу за бившу Југославију*, Друго издање, Београдски центар за људска права, Београд 2013.
67. Ambos, K., (1999), „General Principles of Criminal Law in the Rome Statute“, *Criminal Law Forum*, Kluwer Academic Publishers, No.10/1999
68. Ambos, K., (2007), „Joint Criminal Enterprise and Command Responsibility“, *Journal of International Criminal Justice*, No. 5/2007
69. Andrassy, J., „Vojna potreba i ratno pravo“, *Zbornik JAZU*, Rad 321, Zagreb 1960.
70. Burchard, C., (2006), „The Nuremberg Trial and its Impact on Germany“, *Journal of International Criminal Justice*, No.4 (4), Oxford, 2006.
71. Casese, Antonio, „The Statute of the International Criminal Court: Some Preliminary Reflections“, *European Journal of International Law*, No. 10/1999, 1999.
72. Chinkin, C., (2000), „The Legality of NATO's Action in the Former Republic of Yugoslavia (FRY) under International Law“, *International & Comparative Law Quarterly*, 49 (4). 2000, pp. 924-925

73. Cryer, R. et al. (2007), *Defences/Grounds for Excluding Criminal Responsibility*, Cambridge University Press, 2007, WWW: <http://ebooks.cambridge.org/chapter.jsf?bid=CBO9780511801006&cid=CBO9780511801006A112>
74. Ћирић, Јован “Геноцидна намера”, *Цримен*, 1/2015, 2015.
75. D’Amato, A. , „On Genocide“, *Northwestern University School of Law, Public Law and Legal Theory Research Paper Series*, No. 10–62, 1962.
76. Danner, A.M., Martinez, S. “Guilty Associations: Joint Criminal Enterprise, Command Responsibility and the Development of International Criminal Law”, *Stanford Law School Public Law & Legal Theory Working Paper Series, Research Paper* No. 87, March 2004,
77. Darcy, Shane, Defences To International Crimes, in: Schabas, W.A., and Bernaz, N., *Routledge Handbook of International Criminal Law*, Routledge, 2011.
78. Ђорђевић, С., „Класификација и хијерархијски однос извора међународног права“, *Анали Правног факултета у Београду*, Вол. 43, бр. 4, 1995.
79. Ђоровић, Л., „Командна одговорност“, *Портал Аутономија*,; Независно друштво новинара Војводине, Нови Сад 2013.
80. Eser, A., (1999), „Article 31 – Grounds for Excluding Criminal Responsibility“, in: Otto Triffterer (ed.): *Commentary on the Rome Statute of the International Criminal Court : observers' notes, article by article.*, Nomos, Baden-Baden:
81. Gaeta, P., “The defence of superior orders: The Statute of the International Criminal Court versus customary international law”, *European Journal of International Law* , Vol. 10, 1999.

- Статут Међународног Кривичног суда за бившу Југославију
- Charter of the International Military Tribunal
- Charter of Fundamental Rights of the European Union
- Допунски протокол уз Женевску конвенције о заштити жртава међународних оружаних сукоба (Протокол I)
- Допунски протокол уз Женевску конвенције о заштити жртава немеђународних оружаних сукоба (Протокол II)
- Конвенција о незастаревању ратних злочина и злочина против човечности
- Konvencija o nezastarevanju ratnih zločina i zločina protiv čovečnosti
- Konvencija o zaštiti kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba

- Konvencija o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida,
- Konvencija UN protiv transnacionalnog organizovanog kriminala
- MKSJ, Правилник о поступку и доказима, Верзија 49, ИТ/32/Рев. 49
- MKSJ, Ажурирани Статут Међународног кривичног суда за бившу Југославију (усвојен 25. Маја 1993. Резолуцијом бр. 827)
- Римски статут Међународног кривичног суда
- Special Tribunal for Lebanon, *Statute of the Special Tribunal for Lebanon*
- Special Court for Sierra Leone, Agreement Between the United Nations and the Government of Sierra Leone on the Establishment of a Special Court for Sierra Leone
- International Law Commission, Draft Code of Crimes against the Peace and Security of Mankind
- International Law Commission, *Preliminary Draft Articles on State Responsibility of the International Law Commission*
- United Nations, Agreement for the prosecution and punishment of the major war criminals of the European Axis ("London Agreement"), 8 August 1945, 82 U.N.T.C.
- United Nations General Assembly The Crime of Genocide, Resolution 96 (I)
- United Nations General Assembly: Cooperation between the UN and the International Criminal Court, GAOR, 2004, 58th session (A/Res/58/318); Relationship Agreement between the International Criminal Court and the United Nations,
- Elements of Crimes, Official Records of the Review Conference of the Rome Statute of the International Criminal Court, Kampala, 31 May-11 June 2010 (International Criminal Court publication, RC/11)
- Упутство о примени правила међународног ратног права у оружаним снагама СФРЈ, "Службени војни лист", број 10/1988 од 10. јуна 1988. године
- Женевска конвенција за побољшање положаја рањеника и болесника у оружаним снагама у рату (I Женевска конвенција)
- Женевска конвенција за побољшање положаја рањеника, болесника и бродоломника оружаних снага на мору (II Женевска конвенција)
- Женевска конвенција о поступању са ратним заробљеницима (III Женевска конвенција)

- Женевска конвенција о заштити грађанских лица за време рата (IV Женевска конвенција)

МКСЈ, Thomas Lubanga Dyilo, предмет бр. ICC-01/04-01/06, Одлука о потврђивању оптужнице, 29.јануар.2007., Интернационал Цриминал Лав Сервицес, ОСЦЕ-ОДИХР

МКСЈ, Издвојено и делимично супротно мишљење судије Jean-Claudea Antonetija у предмету „Тужилац против Јадранка Прлића, Бруна Стојића, Слободана Праљака, Миливоја Петковића, Валентина Ћорића и Берислава Пушића,

МКСЈ, Издвојено и противно мишљење судије Касезеа у предмету Тужилац против Дражена Ердемовића, Жалбено веће, Пресуда, 7. октобар 1997.

МКСЈ, Тужилац против Златка Алексовског, Предмет бр. ИТ-95-14/1-А,. Жалбено веће, Пресуда, 24. март 2000.

МКСЈ, Тужилац против Флоранс Артман, Предмет ИТ-02-54-Р77.5, Претресно веће, Пресуда о наводима непоштовања суда, 14. септембар 2009.,

МКСЈ, Тужилац против Тихомира Блашкића, Предмет ИТ-95-14-Т 3., Претресно веће, Пресуда, 3. март 2000.

МКСЈ, Тужилац против Тихомира Блашкића, Предмет ИТ-95-14-Т 3., Жалбено веће, Пресуда, 29. јули 2004.

МКСЈ, Тужилац против Тихомира Блашкића, Предмет ИТ-95-14-АР108бис, Жалбено веће, Налог по захтеву Републике Хрватске за преиспитивање одлуке Расправног већа ИИ, 29.октобар 1997.

МКСЈ, Тужилац Против Зејнила Делалића, Здравка Муџића званог“Паво“, Хазима Делића и Есада Ланџе Званог „Зенга“, Предмет бр. ИТ-96-21-Т, Претресно веће, Пресуда, 16. новембра 1998.

МКСЈ, Тужилац против Станислава Галића, Предмет ИТ-98-29-А, Жалбено веће, Пресуда, 30. новембар 2006.

МКСЈ, Тужилац против Дражена Ердемовића, Предмет ИТ-96-22-Т, Претресно веће, Осуђујућа пресуда, 29. новембар 1996

МКСЈ, Тужилац против Анте Фурунџије, Предмет ИТ-95-17/1-Т, Претресно веће, Пресуда, 10. децембар 1988.

МКСЈ, Тужилац против Анте Готовине и Младена Маркача, Предмет бр. ИТ-06-90-А, Жалбено веће, Пресуда, 16. новембар 2012.

МКСЈ, Тужилац против Енвера Хаџихасановића, Мехмеда Алагића, и Амира Кубуре, Предмет ИТ-01-47, Жалбено веће, Пресуда, 16. јул 2003.

МКСЈ, Тужилац против Сефера Халиловића, Предмет бр. ИТ-01-48-Т, Претресно веће, Пресуда, 16. новембра 2005.

МКСЈ, Тужилац против Јосипа Јовића, Предмет бр. ИТ-95-14 и 14/2-Р77-А, Жалбено веће, Пресуда

МКСЈ, Тужилац против Радована Карацића, Предмет ИТ-95-5/18-ПТ, Претресно веће, Одлука по другом захтеву оптуженог за преглед и објелодањивање: питање имунитета, 17. децембар 2008.

МКСЈ, Тужилац против Дарија Кордића и Марија Черкеза, Предмет ИТ-95-14/2-Т, Претресно веће, Пресуда, 26. фебруар 2001.

МКСЈ, Тужилац против Владимира Ковачевића, Предмет ИТ-01-42/2, Претресно веће, Одлука о продужењу налога за привремено пуштање на слободу, 2. јуни 2004.

МКСЈ, Тужилац против Милорада Крнојелца, Предмет ИТ-97-25, Жалбено веће, Пресуда од 17. септембра 2003.

МКСЈ, Тужилац против Радислава Крстића, Предмет ИТ-98-33-А, Претресно веће, Пресуда, 19. април 2004.

МКСЈ, Тужилац против Радислава Крстића, Предмет ИТ-98-33-А, Претресно веће, Пресуда, 2. август 2001.

МКСЈ, Тужилац против Фатмира Лимаја, Харадина Бале и Исака Муслиуа, Предмет 139/1805 ТЕР, Жалбено веће, Пресуда, 27. септембар 2007.

МКСЈ, Тужилац против Милана Мартића, Предмет ИТ-95-11-А, Жалбено веће, Пресуда, 8. октобар. 2008.

МКСЈ, Тужилац против Слободана Милошевића, Предмет ИТ-02-54, Претресно веће, Одлука по прелиминарним поднесцима, 8. новембра 2001.

МКСЈ, Тужилац против Милана Милутиновића Николе Шаиновића Драгољуба Ојданића Небојше Павковића Владимира Лазаревића Сретена Лукића, Предмет бр. ИТ-05-87-Т, Претресно веће, Пресуда, Том 3 од 4, 26. фебруар 2009.

МКСЈ, Тужилац против Милана Милутиновића, Николе Шаиновића и Драгољуба Ојданића, , Предмет: ИТ-99-37- АР72, Жалбено веће, Одлука по приговору Драгољуба Ојданића на ненадлежност - удружени злочиначки подухват, 21 мај 2003

МКСЈ, Тужилац против Дарка Мрђе, Предмет ИТ-02-59-С, Претресно веће, Пресуда о казни, 31 март 2004.

МКСЈ, Тужилац против Момчила Перишића, Предмет ИТ-04-81-А; МКСЈ, Жалбено веће, Пресуда, 23. фебруара 2013.

МКСЈ, Тужилац против Милана Симића, Предмет, ИТ-95-9/2-С, Претресно веће, Пресуда о казни, 17. октобар 2002.

МКСЈ, Тужилац против Јовице Станишића и Франка Симатовића, Предмет ИТ-03-69, Претресно веће, Пресуда, Јавно, Том ИИ од ИИ, 30. мај 2013

МКСЈ, Тужилац против Павла Стругара, Предмет ИТ-01-42-А, Жалбено веће, Пресуда, 17.јули 2008.

МКСЈ, Тужилац против Душка Тадића званог „Дуле“, Предмет ИТ-94-1-А , Жалбено веће, Мишљење и пресуда, 7. мај 1997.

МКСЈ, Тужилац против Душка Тадића познатог и као „Дуле“, Жалбено веће, Одлука по интерлокуторној жалби одбране на надлежност суда, 2. октобар, 1995.

www.icty.org

www.icc.-cpi.int

www.icj-cij.org

www.publicdefenders.lawlink.nsw.gov.au

www.ess.uwe.ac.uk

www.unicttr.org

На основу члана 24. став 10. Статута Правног факултета Универзитета у Београду, Наставно-научно веће Правног факултета, на XVI седници од 27. марта 2017. године, донело је

О Д Л У К У

Члан 1.

Прихвата се извештај Комисије за оцену подобности теме докторске дисертације кандидата **Дејана Миловановића** и одобрава израда докторске дисертације под насловом: **"Међународноправно регулисање начела индивидуалне кривичне одговорности за тешка кршења међународног хуманитарног права"**.

Члан 2.

О извршењу ове Одлуке стараће се Декан Правног факултета Универзитета у Београду.

04-број: _____

Београд

ПРЕДСЕДНИК НАСТАВНО-НАУЧНОГ ВЕЋА

Декан

Професор др Сима Аврамовић